

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра географії та методики її викладання

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ПРОЕКТУВАННЯ ЖИТЛОВО-ВИРОБНИЧОГО
КОМПЛЕКСУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ (НА ПРИКЛАДІ
МОНАСТИРИСЬКОЇ ОТГ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»**

Виконав: студент 2 курсу, групи Geo1-M20
спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
за освітньо-професійною програмою
Середня освіта (Географія)
Бродзяк Андрій Володимирович

Керівник:
Мендерецький Вадим Владиславович,
доктор педагогічних наук, професор

Рецензент:
Чернюк Ганна Володимирівна,
кандидат географічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2021 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТЛОВО- ВИРОБНИЧОГО КОМПЛЕКСУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....	7
1.1. Сутність поняття житлово-виробничий комплекс фермерського господарства	7
1.2. Загальні правила проектування житлово-виробничих комплексів фермерського господарства	8
1.3. Нормативно-правова база проектування житлово-виробничого комплексу фермерських господарств	11
1.4. Охорона праці та правила техніки безпеки.....	13
Розділ 2. ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	15
2.1. Передумови створення фермерських господарств	15
2.2. Просторовий розвиток і організація землекористувань фермерських господарств	17
2.3. Зарубіжний досвід ведення фермерського господарства	22
Розділ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ЖИТЛОВО-ВИРОБНИЧОГО КОМПЛЕКСУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....	28
3.1. Проектування виробничо-комерційного та овочево-тепличного господарств	28
3.2. Проектування бджолоферм	34
3.3. Проектування ферм великої рогатої худоби та конеферм	41
3.4. Проектування свино- та вівцеферм	49
3.5. Проектування птахоферми та ферм кролів і хутрових звірів	55
Розділ 4. ОПТИМІЗАЦІЯ ПЛАНУВАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....	61
4.1. Оснащення та підготовка території житлово-виробничого комплексу фермерського господарства	61

4.2. Озеленення території житлово-виробничого комплексу фермерського господарства	65
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	80
Додаток А. Територіальний розподіл перспективних площ для проектування фермерських господарств в межах Монастириської ОТГ	80

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах розвитку сільського господарства України пріоритетним напрямом стратегічного управління є посилення конкурентоспроможності фермерських господарств у довгостроковій перспективі. Фермерські господарства фактично стали повноправними суб'єктами в аграрній багатокладній економіці, пройшли свій перший етап формування і становлення та намагаються зайняти своє місце у вирішенні проблеми продовольчої безпеки регіону.

Внаслідок швидкого розвитку аграрного сектору економіки перед фермерськими господарствами існує багато перешкод та проблем розвитку, а саме: технічне та технологічне забезпечення, занижені ціни реалізації власної продукції, ускладнення збуту та реалізації продукції, постійні сезонні інфляційні процеси, малодоступні кредитні ресурси та державні дотації, що призвело до зниження рівня їх конкурентоспроможності.

Однак питання, пов'язані з вивченням особливостей формування і функціонування житлово-виробничого комплексу фермерських господарств, стратегічного управління їх конкурентоспроможністю, на сьогодні залишаються недостатньо розкритими та вимагають подальшого дослідження. Актуальність даного питання та часткове його вивчення зумовили вибір теми наукового дослідження, визначили мету, завдання та структуру роботи.

Територія Монастириської ОТГ Тернопільської області має необхідні природні умови, трудові та земельні ресурси для раціональної модернізації, розбудови та подальшого розвитку житлово-виробничого комплексу фермерських господарств різної спеціалізації.

Метою дослідження дипломної роботи магістра є визначення основних напрямів проектування житлово-виробничого комплексу фермерських господарств (на прикладі Монастириської ОТГ Тернопільської області) та шляхів оптимізації їх планувальної структури.

Для досягнення мети необхідно було виконати такі **завдання**:

- розкрити сутність поняття житлово-виробничий комплекс фермерського господарства;
- розглянути загальні правила проектування житлово-виробничого комплексу фермерських господарств;
- проаналізувати вітчизняний та зарубіжний досвід формування фермерських господарств;
- встановити основні напрями спеціалізації фермерських господарств для проектування їх житлово-виробничого комплексу;
- встановити основні напрями оптимізації планувальної структури житлово-виробничого комплексу фермерських господарств.

Об'єкт дослідження – житлово-виробничий комплекс фермерського господарства.

Предмет дослідження – житлово-виробничий комплекс фермерських господарств Монастириської ОТГ Тернопільської області.

Методи дослідження. У роботі використані методи: історичний та теоретичного пізнання – для аналізу еволюції теоретичних поглядів на природу поняття житлово-виробничий комплекс фермерських господарств; літературний (бібліографічний) – при опрацюванні літературних джерел; абстрактно-логічний та діалектичний – для теоретичних узагальнень, уточнення понятійного апарату щодо об'єкту дослідження в процесі вивчення публікацій, нових і вже досягнутих практичних результатів, формування висновків; наукової абстракції (для формування теоретичних узагальнень, висновків), статистичний (при обрахуванні середніх значень показників, відхилень тощо), системний підхід і структурно-логічний аналіз (при побудові логічної структури дипломної роботи магістра), математичної статистики (при оцінюванні стану розвитку житлово-виробничого комплексу фермерських господарств, кореляційно-регресійного аналізу).

Інформаційно-аналітичну базу дослідження склали нормативно-законодавчі акти, дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Тернопільській області, наукова література за темою

дослідження, статистична звітність фермерських господарств тощо.

Наукова новизна. Для території Монастириської ОТГ Тернопільської області вперше проаналізовано та розроблено рекомендації, щодо вдосконалення існуючого житлово-виробничого комплексу фермерських господарств; визначено можливі напрями спеціалізації фермерських господарств території дослідження.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути використані Монастириською міською територіальною громадою в цілях подальшої планової оптимізації структури, переустрою та впорядкування території, а також при вирішенні комплексу пов'язаних із ними завдань у сучасних умовах. Отримані результати будуть корисними для краєзнавців і вчителів природничого спрямування загальноосвітніх шкіл, зокрема при організації навчальних екскурсій. Матеріали досліджень можуть використовуватись для викладання дисциплін «Ландшафтне проектування та дизайн», «Ландшафтна екологія та геоінформаційні системи», «Антропогенне ландшафтознавство», «Географія рідного краю» тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні положення наукового дослідження пройшли апробацію на студентській звітній конференції за підсумками якої буде опубліковано статтю.

Обсяг і структура дипломної роботи магістра. Робота викладена на 80 сторінках машинописного тексту. Складається зі вступу, чотирьох розділів, чотирнадцяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 62 найменування та одного додатку.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження особливостей проектування житлово-виробничого комплексу фермерських господарств (на прикладі Монастириської ОТГ Тернопільської області) та шляхів оптимізації їх планувальної структури дозволяє сформулювати такі висновки:

1. Житлово-виробничий комплекс фермерського господарства – це комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених складових матеріального виробництва та нерухомого майна, що забезпечує можливості функціонування та розвитку фермерського господарства. Перевага у розвитку житлово-виробничого комплексу фермерських господарств полягає у високій матеріальній зацікавленості працівників у кінцевих результатах роботи, поліпшенні якості продукції, порівняно простій організації виробництва, невеликих затратах праці й засобів. В одній особі господаря (фермера) поєднані риси робітника-виконавця, підприємця та управлінця.

2. При проектуванні житлово-виробничого комплексу фермерських господарств враховують такі загальні вимоги як: організаційно-господарські, санітарно-гігієнічні, зооветеринарні, будівельно-технічні, планувальні тощо. Розпочинають розміщення будівель у кожному комплексі з аналізу технології виробництва та встановлення переліку об'єктів за послідовністю розміщення та взаємозв'язку в ході виробничого процесу. При цьому основний акцент робиться на зонування комплексів, прийоми розміщення будівель та споруд, лінії забудови, межі виробничих комплексів, врахування вимог інсоляції, врахування особливостей рельєфу ділянки, врахування напрямку вітрів.

3. В Україні розвиток житлово-виробничого комплексу фермерських господарств значно обмежений через провали політики та ринку, які мали місце впродовж останніх 30 років. Провали ринків обмежували доступ малих фермерів до ринків та до фінансування, і все це ускладнювалося мораторієм на купівлю-продаж сільгоспземель.

Продумане та планомірне використання досвіду передових держав світу

забезпечить оптимальне реформування сільськогосподарських підприємств у нові організаційно-правові форми господарювання, що позитивно вплине не лише на рівень і спосіб життя селянина, але й на загальну планувальну інфраструктуру українського села.

4. Виробничі двори фермерських господарств можуть бути як одного напрямку спеціалізації виробництва, так і змішаного типу, а саме:

- комерційний – з виробництва олії, крупи, борошна тощо;
- парниково-тепличний – з вирощування овочів, квітів;
- тваринницький – з виробництвом молока, яловичини, свинини,

продукції вівчарства, птахівництва, кролівництва, звірівництва.

Кожен із перелічених напрямів спеціалізації потребує індивідуальних планувальних рішень житлово-виробничого комплексу, що забезпечить повну раціоналізацію виробництва і можливість подальшого розвитку конкретних фермерських господарств.

5. Для потреб виробничої, господарської та побутової діяльності житлово-виробничі комплекси фермерських господарств повинні бути забезпечені електроенергією, водопроводом, опаленням, гарячою водою, каналізацією, що забезпечить їх повноцінне функціонування, потрібний санітарно-гігієнічний стан і високий рівень організації праці, побуту та відпочинку працівників фермерського господарства.

Житлово-виробничий двір фермерського господарства окрім планування будівель потребує також і озеленення території. Житловий будинок фермера, як правило, розміщується при вході на територію житлово-виробничого двору. Цю частину потрібно декорувати квітучими кущами. Решта житлово-виробничого двору озеленюється чагарниково-деревними насадженнями місцевого походження. Вони поділяються на основні, супутні, декоративні та екзоти. Зелені насадження виконують тут естетичну, захисну та оздоровлюючу функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альбоций Ю.М., Кривов В.М., Осипчук С.О. Концептуальні підходи до сталого розвитку землекористування України // Землевпорядний вісник. – 2002. – № 4. – С.16-22.
2. Андришин М.В., Магазинчиков Т.П. Эффективность организации использования земельных ресурсов. – Львов : Вища шк., 1981. – 172 с.
3. Андрієшин І.М., Сохнич А.Я. Методологічні основи оптимізації охорони природи і землекористування. – Львів : Укр. технології, 1998. – 136 с.
4. Андрієшин М.В., Шулейкін О.Д. Економічна ефективність використання землі. – К. : Урожай, 1969. – 166 с.
5. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник.-2-ге вид., доп. і перер. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
6. Баранович А., Баранович Л. Проектування селянських фермерських дворів та принципи їхньої організації. // Вісник Львівського національного аграрного університету: архітектура і сільськогосподарське будівництво. – 2014. – № 15. – С. 181-185.
7. Батіг А.І. Планування та організація діяльності аграрного підприємства : Посібник / За ред. А.І. Батіг. – К. : Аграрна освіта, 2003. – 425 с.
8. Бізнес-план розвитку сільськогосподарського підприємства. Навчальний посібник. / В.І. Дробот, В.П. Мартьянов, М.С. Соловійов, А.В. Токар, В.Й. Шиян. – К. : Мета, 2003. – 336 с.
9. Біттер О., Березівський П., Мельник В. Ефективність сільськогосподарського виробництва і рівень життя сільського населення. – Львів : ЛДАУ, 1997. – 188 с.
10. Булигін С.Ю., Думін Ю.В., Куценко М.В. Оцінка географічного середовища та оптимізації землекористування. – Харків : Світло зі Сходу, 2002. – 168 с.
11. Виноградов П.Н., Ерохина Л.П., Мурусидзе Д.Н. Объемно-планировочные и технологические решения при проектировании мясных ферм

по производству молока : Учеб, пособие. – М. : Центр, 2016. – 228 с.

12. Генсірук С.А. Регіональне природокористування. – Львів : Світ, 1992. – 336 с.

13. Гончар М.Т. Экологические проблемы сельскохозяйственного производства. – Львов : Вища шк., 1986. – 125 с.

14. Гриб В.К. Техническое обеспечение процессов животноводства. – Минск : Белорусская академия, 2014. – 180 с.

15. Грицевич В.С. Територіальна структура соціально-економічних систем : Лекція. – Львів : ЛДУ, 1997. – 16 с.

16. Дієсперов В.С. Економіка сільськогосподарської праці. – К. : ІАЕ УААН, 2004. – 488 с.

17. Добряк Д.С., Канаш О.П., Розумний І.А. Класифікація та екологічнобезпечне використання сільськогосподарських земель. – К., 2001. – 310 с.

18. Добряк Д.С., Тихонов А.Г., Гребенюк Н.В. Теоретичні засади сталого розвитку землекористування у сільському господарстві. – К. : Урожай, 2004. – 136 с.

19. Економічний довідник аграрника / В.І. Дробот, Г.І. Зуб, М.Т Кононенко та ін. За ред. Ю.Я. Лузана, П.Т. Саблука. – К. : Преса України, 2003. – 800 с.

20. Єрмаков О.Ю. Організація сільськогосподарського виробництва. Навч. мет. посібник. Друге видання, доп. і переробл. – К. : НАУ, 2017. – 266 с.

21. Єрмошенко М.М., Плужников І.О. Аналіз і оцінка інвестиційних проектів: Навч. посібник / Національна академія управління. – К., 2014. – 155 с.

22. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності : Навч. посіб. / За ред. Є.П. Желібо і В.М. Пічі. – Київ : «Каравела»; Львів : «Новий Світ-2000», 2001. – 320 с.

23. Загвойська Л.Д., Маселко Т.Є., Якуба М.М. Економічний аналіз інвестиційних проектів : Навч. посібник. – Л. : Афіша, 2016. – 317 с.

24. Зайцев А.М., Жильцов В.И., Шаров А.В. Микроклимат животноводческих комплексов. – М. : Агропромиздат, 2016. – 144 с.

25. Землеустроительное проектирование / Под ред. М.А. Гендельмана. – М. : Агропромиздат, 1986. – 512 с.
26. Землеустроительное проектирование / Под ред. С.Н. Волкова. – М. : Колос, 1998. – 632 с.
27. Казьмір П. Організація території фермерських господарств : Лекція. – Дубляни : ЛДАУ, 1997. – 32 с.
28. Казьмір П.Г. Екологія, ландшафтознавство та охорона природи при землеустрої : Конспект лекцій. – Дубляни : ЛДСГІ, 1995. – 188 с.
29. Казьмір П.Г., Лютий Я.І., Мицай М.А. Землевпорядне проектування : Навч. посібник. – Львів : ЛСГІ, 1990. – 96 с.
30. Книга для начинающих фермеров / А.П. Кашкаров – М. : Аквариум-Принт, 2010. – 148 с.
31. Король Г.О., Труш Ю.Т., Акімова Т.В. Облік у фермерських господарствах : Навчальний посібник. – Дніпро: НМетАУ, 2017. – 139 с.
32. Куриленко Т.П. Інвестиційне проектування : Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Міжнародний ун-т фінансів. – К., 2005. – 140 с.
33. Лоїк Г.К., Тарасюк І.Г., Степанюк А.В., Смолярчук М.В. Розпланування та забудова території сільських населених пунктів і фермерських господарств: навч. посіб. – К. : Арістей, 2009. – 344 с.
34. Лютий Я.І. Теорія і практика прогнозування використання земель. – Львів : ЛДАУ, 1997. – 132 с.
35. Мельников С.В. Технологическое оборудование животноводческих ферм и комплексов. – М. : Агропромиздат, 1985. – 280 с.
36. Мицай М.А. Теоретичні основи землевпорядного проектування : Курс лекцій. – Дубляни, 1995. – 92 с.
37. Мурусидзе Д.Н., Ерохина Л.П., Виноградов П.Н. Проектно-технологические решения по производству продукции свиноводства, овцеводства и птицеводства на малых фермах : Учеб. пособие. – М. : Центр, 2008. – 456 с.
38. Настольная книга фермера / А. Снегов – М. : АСТ, 2011. – 366 с.

39. Організація виробництва : навчальний посібник / Г.Є. Мазнев, С.М. Калініченко, І.С. Щербакова, О.В. Грідін; за ред. Г.Є. Мазнева. – [вид. 2-ге випр. і доп.]. – Харків: Вид-во «Майдан», 2013. – 604 с.
40. Організація і планування сільськогосподарського виробництва / М.М. Ільчук, Л.Я. Зрібняк та ін. за ред. М.М. Ільчука, Л.Я. Зрібняка. – К. : 2008. – 760 с.
41. Організація і планування сільськогосподарського виробництва. За ред. Л.Я. Зрібняка, М.М. Ільчука. – К. : ЗАТ «Нічлава», 2004. – 304 с.
42. Основи стійкого розвитку : Навч. посібник / За заг. ред. Л.Г. Мельника. – Суми : Університетська книга, 2005. – 654 с.
43. Отраслевые строительные нормы. Нормы освещения сельскохозяйственных предприятий, зданий и сооружений. – М. : Минсельхоз, 2004. – 162 с.
44. Паламарчук В.О., Коренюк П.І. Економіка природокористування : Навч. посібник. – Запоріжжя : Дике Поле, 2003. – 408 с.
45. Підприємницька діяльність та агробізнес. Підручник / За ред. М.М. Ільчука, Т.Д. Іщенко. – К. : Вища освіта, 2016. – 543 с.
46. Планування і забудова малих сільськогосподарських підприємств та селянських (фермерських) господарств. – К. : Державний комітет України у справах містобудування і архітектури, 1997. – 270 с.
47. Пойкер Х.И. Культурный ландшафт : формирование и уход. – М. : Агропромиздат, 1987. – 176 с.
48. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко та ін. – К. : РВПС України НАН України, 1999. – 716 с.
49. Проектування механізованих технологічних процесів тваринницьких підприємств : Навч. посіб. / І.І. Ревенко, В.Д. Роговий, В.І. Кравчук та ін. – К. : Урожай, 1999. – 192 с.
50. Снітинський В.В., Сявавко М.С., Сохнич А.Я. Землекористування та екологія: системи підтримки прийняття рішень. – Львів : Укр. технології, 2002. –

580 с.

51. Сохнич А.Я. Екологічні аспекти землекористування. – Львів : Укр. технології, 1998. – 44 с.

52. Сохнич А.Я. Моніторинг земель : Навч. посібник. – Львів : Львів. держ. аграр. ун-т, 1997. – 131 с.

53. Справочник фермера. Животноводство, птицеводство, пчеловодство / Игорь Скрипник. – Издательство : АСТ, 2011. – 386 с.

54. Ткаченко А.П., Ткаченко Є.А. Економіка природокористування. – Черкаси : УІТІ, 2000. – 104 с.

55. Фамуляк Я., Черняк І. Функціональне зонування території селянських (фермерських) господарств. Вісник Львівського державного аграрного університету : архітектура та сільськогосподарське будівництво: зб. наук. пр. ЛДАУ. – Львів, 1996. – С. 30-40.

56. Федоренко І.Я., Садов В.В. Технология и оборудование в животноводстве. – СПб.; М.; Краснодар, 2012. – 548 с.

57. Хурайбердыев Н.Р., Мирзоянц Ю.А. Проектирование поточных технологических линий в животноводстве. – Ашхабад : ТСХИ, 2009. – 320 с.

58. Царенко О.М., Злобін Ю.А. Навколишнє середовище та економіка природокористування: Навч. посібник. – К. : Вища шк., 1999. – 176 с.

59. Черевко Г.В., Яцків М.І. Економіка природокористування. – Львів : Світ, 1995. – 208 с.

60. Черняк І., Франків Л. Вплив структуроформуючих чинників на архітектурно-планувальний розвиток фермерських господарств. Вісник Львівського державного аграрного університету: архітектура та сільськогосподарське будівництво: зб. наук. пр. ЛДАУ. – Львів, 1996. – С. 25-29.

61. Шищенко П.Г. Прикладная физическая география. – К. : Вища шк., 1988. – 192 с.

62. Яремчук І.Г. Економіка природокористування. – К. : Вид. центр «Просвіта», 2000. – 431 с.